

ЕЛЕКТРОННІ ПОДАТКОВІ ДЕКЛАРАЦІЇ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

ПАРХОМЕНКО Анна Юріївна - студентка 1 курсу магістратури господарсько-правового факультету, Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого

**УДК 336.225.673
DOI 10.32782/EP.2021.2.23**

В статті проаналізовані переваги та недоліки впровадження системи електронних декларацій. Електронна форма подання податкових декларацій розглянута автором з позиції підвищення ефективності податкової системи в нашій державі.

Можливість подання електронних податкових декларацій передбачена на законодавчому рівні, однак, поки така система має певні недоліки, потребує подальшого вивчення та дослідження, що допоможе виправити наявні недоліки. В статті проаналізовано досвід країн Європейського Союзу по впровадженню системи подання податкових декларацій в електронній формі. Сделано висновки про те, які досягнення інших країн можна застосувати в Україні.

Ключові слова: електронна податкова декларація, податкова декларація, інформатизація, електронна податкова звітність.

Постановка проблеми

У сучасному світі всі процеси, які відбуваються в державі, мають тенденцію до інформатизації та технологізації. Це означає використання різноманітних технологій у всіх сферах суспільного життя. Зараз технології допомагають спростити та покращити багато процесів, які відбуваються в державі, зокрема, відносини громадян з органами державної влади. Безумовно, використання технологій також позначилось і на податковій сфері. Запровадження системи електронних податкових декларацій стало, так би мовити, своєрідним посеред-

ником між платником податків та податковими органами. Можливість подання декларації в електронній формі закріплена на рівні закону, зокрема, у Податковому кодексі України. Однак, подання електронних декларацій, окрім багатьох позитивних моментів, має й певні недоліки та процеси, які потребують удосконалення.

Аналіз останніх досліджень

Питання подання електронних податкових декларацій наразі не є достатньо дослідженим. Однак, окремим аспектам цієї проблеми присвячені роботи таких вітчизняних та зарубіжних науковців: Н.М. Бондаренко, В.В. Ільченко, Л.М. Бражнікова, С.О. Гарна, А.М. Шнурко, В.І. Волинець, В.А. Рубейкін, В.І. Теремецький та багато інших.

Виокремлення не вирішених раніше проблем

Зважаючи на відсутність ґрунтовних досліджень питання подання електронних декларацій платниками податків, а також наявні проблеми в цій сфері, питання вдосконалення порядку подання та взагалі функціонування електронних декларацій потребує подальшого вивчення та дослідження.

Метою даного дослідження є аналіз проблемних питань, які виникають при поданні електронних податкових декларацій та пропозиції щодо їх вирішення на

основі вивчення досвіду країн Європейського Союзу, які вже мають значний досвід у впровадженні та розвитку електронних систем податкового декларування.

Виклад основного матеріалу

Запровадження електронної звітності – це підвищення рівня обслуговування платників податків, зниження затрат та поліпшення їх звітності, полегшення процедур, спрощення отримання та обробки звітності, безконтактний метод, який унеможливує зловживання у податковій сфері. Подання звітності в електронному вигляді є не тільки засобом забезпечити прозорість відносин між податковими органами і платниками податків, але і питанням престижу для підприємства, яке демонструє свою позицію сумлінного платника податків [8].

Наразі, обов'язковість подання у контролюючі органи податкової звітності тільки в електронній формі, не передбачена для всіх категорій платників податків. Обов'язок подання звітності в електронній формі покладений на великі та середні підприємства. Інші ж платники податків можуть вирішувати питання щодо форми подання звітності на власний розсуд [2].

Відповідно до п. 49.3 статті 49 Податкового кодексу України [4] податкова декларація може подаватися за вибором платника податків, якщо інше не передбачено ПК України, одним із наступних способів:

- платником податків особисто або особою, яка на це уповноважена;
- поштовим відправленням з описом вкладення та повідомленням про вручення;
- в електронній формі засобами електронного зв'язку з додержанням всіх вимог, які закріплені в Законах України «Про електронні довірчі послуги» [5] та «Про електронні документи та електронний документообіг» [6].

Важливість розвитку електронного документообігу неодноразово висловлювалася Європейським Союзом. Зокрема, для того, щоб вступити до ЄС, країна, яка хоче отримати членство Європейського Союзу приводить до Європейських стандартів

своє законодавство та модернізує багато систем у державі. Наприклад, коли Естонія, Латвія та Литва вступали до ЄС, однією з умов їхнього вступу була модернізація податкової системи, а саме: її інформатизація та спрощення взаємодії платників податків з податковими органами, скорочення бюрократизації, переведення податкової звітності в електронну форму. Зараз Європейський Союз майже повністю «інформатизував» податкову сферу. Такі вимоги є необхідними для реалізації обміну інформацією між податковими органами різних країн Європейського Союзу. Обмін інформацією щодо платників податків у паперовій формі був би майже неможливий або значно складніший, ніж в електронній формі, а це б призвело до зниження ефективності податкової системи Європейського Союзу.

Зазначене підтверджує необхідність розвитку та вдосконалення системи електронних декларацій та податкової звітності, у цілому, оскільки Україна зараз знаходиться на шляху до вступу в Європейський Союз.

Серед переваг електронної форми податкової звітності можна виокремити наступні:

- значне скорочення часу, необхідного для подання податкової декларації.
- платник податків може слідкувати за рухом своєї податкової декларації до контролюючого органу, оскільки відповідь про прийняття декларації або про відмову в її прийнятті приходить платникові податків так само в електронному вигляді, також платник повідомляється й про те, що податкова декларація була внесена в базу даних Державної податкової служби України;
- програмне забезпечення, яке дозволяє подати податкову декларацію, доступне для встановлення;
- платник податку завжди має актуальну форму для подання електронної декларації;
- забезпечується повна конфіденційність інформації, яку подає платник податків, система електронних ключів захищена від втручання сторонніх осіб;

- обробка інформації стає більш оперативною;

- програмне забезпечення також може проводити автоматичні розрахунки операцій, що може зменшити кількість допущених помилок при поданні електронних декларацій.

Усі ці переваги електронної форми податкових декларацій роблять такий засіб подання декларацій дуже ефективним, однак, на жаль, мають місце певні проблеми, які потребують вирішення.

Зокрема, В.А. Рубейкін виокремлює таку проблему, що виникає в системі подання електронних декларацій, як неправильне збереження звітної форми, спричинене неухважністю платника податків. Декларація, що сформована як «звітна» може бути помилково збережена як «нова звітна» або як «уточнююча». Якщо така необережність буде допущена при поданні декларації в останні строки, які встановлені для подання фінансової звітності, така декларація не буде прийнята контролюючим органом. Наслідок – застосування до платника податків фінансових санкцій. Тобто програмне забезпечення не здійснює контроль за правильністю збереження форм податкових декларацій [7]. Виходячи із сказаного, якщо вдосконалити цей аспект програмного забезпечення, то це підвищить зручність використання системи платниками податків, зменшить кількість помилок при поданні таких декларацій та зробить подання податкових декларацій в електронній формі більш привабливим для платників податків.

Наступна проблема – збої в системі. Бувають випадки, коли система не працює через технічні проблеми, при цьому, платник податків уже витратив кошти на придбання електронного ключа, витратив час на заповнення декларації, а система просто не пропускає подання податкової декларації. Зазначене вимагає від платника податків подавати декларацію в паперовому вигляді. Це звичайно, не підвищує популярності подання податкових декларацій в електронній формі, оскільки платник податку розуміє, що можливо, йому доведеться подавати таку декларацію двічі.

На практиці доволі часто трапляються випадки, коли платник податків, який подав електронну податкову декларацію, може навіть тиждень чекати на підтвердження її отримання податковими органами. Зазначене також треба виправляти, оскільки, подаючи паперову декларацію, платник податків одразу може бути впевненим, що вона беззаперечно здана до контролюючого органу [2].

При поданні декларації в електронній формі всю відповідальність несе платник податків. Так, наприклад, якщо податкову декларацію не прийнято, при технічних збоях – податковий орган не несе за це відповідальності. Тобто подання електронних податкових декларацій підвищує рівень складності та важливості для платника податків, а тому для деяких може стати не привабливим варіантом подання звітності у такій формі. До цього слід додати можливі збої в Інтернет провайдера. У відсутності таких збоїв неможливо бути впевненим, оскільки проблеми з підключенням до мережі Інтернет не залежать ані від платника податків, ані від контролюючого органу. У такому випадку відповідальність платника податків має бути виключена, і це має бути передбачено в порядку подання звітності в електронній формі. Зазначене свідчить про те, що відповідним державним органам необхідно виправляти технічні помилки або, принаймні, їх відслідковувати. А в тому випадку, коли податкова декларація не була прийнята податковим органом через технічний збій чи помилку – забезпечити платника податків можливістю подати таку електронну декларацію та звільнити його від відповідальності.

Щодо питань вдосконалення технічної сторони, то В.І. Волинець виділив наступні ознаки ефективної системи:

- система автоматично заповнює окремі поля;
- підсумкові поля звітності мають заповнюватися автоматично;
- система має перевіряти правильність заповнення полів звітності за допомогою вбудованих камеральних перевірок;

- система має надсилати нагадування щодо строків подання звітності;
- система також має створювати підказки при формуванні звітності;
- система має створювати резервні копії даних та відновлювати дані[3].

Описані переваги та недоліки подання податкових декларацій в електронній формі дозволяють зробити висновок про те, що існує ціла низка переваг подання електронних податкових декларацій, однак, є і цілий перелік недоліків, які значно знижують привабливість такої форми подання податкових декларацій [1]. При цьому, основний фактор, який впливає на виникнення зазначених недоліків, – це можливі технічні збої та неполадки. На ці недоліки напямучи вплинути неможливо, однак, можливо передбачити, яким чином має діяти платник податків у визначених випадках.

Особливо важливим при впровадженні або вдосконаленні будь-яких нових систем є аналіз міжнародного досвіду. Розглянемо деякі приклади впровадження електронної форми податкових декларацій у країнах Європейського Союзу.

В Естонії існує система e-Tax. Ця система є дуже зручною для платників податків, дозволяє подати декілька видів декларацій. Підтверджує вищезазначене те, що в Естонії більше, ніж 98% подається саме шляхом заповнення електронних декларацій. Використовуючи захищений ідентифікатор, платник податків входить в систему, переглядає свої дані в попередньо заповнених формах, вносить необхідні зміни і затверджує форму декларації. Зазвичай процес займає від трьох до п'яти хвилин. З 2015 року можлива навіть подача податкової декларації «одним кліком» – дані, які вже є в системі, відображаються для користувача разом з розрахованим результатом, після чого все, що потрібно зробити, – це натиснути кнопку для підтвердження. Усе це може зайняти менше ніж хвилину[10].

Описана система якраз і є технологічною та не вимагає багато часу для заповнення декларації, тут наявні резервні копії, які є однією з ознак ефективного спеціалі-

зованого програмного забезпечення формування та подання звітності.

При цьому, податкові органи Естонії для того, щоб поширити популярність подання саме електронної форми звітності серед громадян, обіцяли швидкий розгляд та швидкий перегляд податкової декларації, тобто доводили платникам податків на практиці, що така форма подання декларацій є швидкою, ефективною та гнучкою. Такі стимули поряд із зростанням кількості нових електронних послуг забезпечували стійке середовище для все більшого використання цифрової ідентифікації [11].

У Німеччині, щоб реалізувати концепцію повністю електронної безпаперової податкової декларації з електронним підписом, податкові органи прагнули, у першу чергу, підвищити ефективність і своєчасність податкового адміністрування та оцінки декларацій, скоротити час обробки кожної декларації, знизити рівень помилок. Порядок електронної передачі податкових декларацій охороняється відповідно до закону [12].

Був досягнутий значний прогрес шляхом прямої передачі файлів від платника податків та його податкового консультанта прямо на комп'ютер податкового органу з використанням сучасних мереж зв'язку. Це забезпечило недоторканність платника податків, а також секретність і безпеку його даних. Це важливі передумови для суспільного визнання та прийняття інформаційних і комунікаційних технологій, а також для вирішення економічних і соціальних проблем.

У Литві основне завдання, яке ставили перед собою податкові органи, було збільшення швидкості обробки податкових декларацій. Розвиток системи подачі електронних податкових декларацій почався ще в 2004 році, коли технології не були настільки розвиненими як зараз. Одне з ключових завдань, яке ставили перед собою податкові органи Литви – використання Інтернету як потужного інформаційного ресурсу для платників податків, а також як ефективного альтернативного інструменту для збору даних. Необхідно було створити електронну податкову сис-

тему, яка була б легко доступною для всіх литовських платників податків і працювала б постійно. Це допомогло покращити та оптимізувати процес обробки податкових декларацій [9].

Із самого початку литовці не дуже активно переходили на електронні форми податкових декларацій, тому деякі з платників податків продовжували подавати паперові податкові декларації. Саме на цій стадії знаходиться наша держава в розвитку системи електронних декларацій. Однак, враховуючи міжнародний досвід та сучасні технологічні здобутки, Україна може мінімізувати паперовий документообіг.

Висновки

Подання податкових декларацій в електронній формі є важливим аспектом підвищення ефективності функціонування податкової системи нашої держави, а також налагодження взаємодії платників податків з контролюючими органами. Зазначена система наразі має ряд недоліків, шляхи покращення яких були запропоновані у статті. Зокрема, необхідно підвищити ефективність адміністрування податкових декларацій контролюючими органами, передбачити варіанти дій платників податків, які стикнулися з технічними помилками, а також звільнити платників податків від відповідальності, якщо податковий орган не прийняв декларацію через збій, що стався в системі, та надати строки на те, щоб платник податків міг її подати.

У цілому, важливо продовжувати розвиток цього напрямку податкової системи, оскільки модернізація податкової системи є важливим кроком на шляху до вступу до Європейського Союзу.

Література

1. Бондаренко Н.М., Ільченко В.В. Податкова звітність: економічна сутність та її класифікація. Глобальні та національні проблеми економіки, 2018. URL: <http://global-national.in.ua/archive/21-2018/122.pdf>
2. Бражнікова Л.М., Гарна С.О., Шнурко А.М. Особливості формування системи

електронної звітності на підприємствах України. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит № 39, 2020. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/39_2020_ukr/62.pdf

3. Волинець В.І. Класифікація та вимоги до спеціалізованого програмного забезпечення формування та подання звітності. Економіка І суспільство №8, 2017. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/8_ukr/140.pdf

4. Податковий кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

5. Про електронні довірчі послуги. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 45, ст.400. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>

6. Про електронні документи та електронний документообіг. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 36, ст.275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>

7. Рубейкін В.А. Подання електронної звітності в Україні: переваги та недоліки, Агросвіт № 23, 2015. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/23_2015/14.pdf

8. Теремецький В.І. Електронна податкова звітність: міжнародний досвід та проблеми впровадження в Україні. Цивілістика, Фінансове право. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2012/3_2012/20.pdf

9. Algimantas Padegimas E-Declaration System in Lithuania, 2007. URL: <https://joinup.ec.europa.eu/collection/egovernment/document/e-declaration-system-lithuania-eds-lithuania#:~:text=The%20E%2DDeclaration%20System%20in,such%20documents%20from%20the%20STI>

10. Kristjan Vassil Estonian e-Government Ecosystem: Foundation, Applications, Outcomes, 2016. URL: <https://pubdocs.worldbank.org/en/165711456838073531/WDR16-BP-Estonian-eGov-ecosystem-Vassil.pdf>

11. Virginia Castaños Case Study Report: e-Estonia, 2018. URL: https://jiip.eu/mop/wp/wp-content/uploads/2018/10/EE_e-Estonia_Castanos.pdf

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовані переваги та недоліки запровадження системи електронних декларацій. Електронна форма податкових декларацій розглянута з позиції підвищення ефективності податкової системи в нашій державі.

Можливість подання електронних податкових декларацій передбачена на законодавчому рівні, однак, наразі така система має певні проблеми й недоліки, потребує подальшого вивчення та дослідження, що допоможе їх виправити. У статті проаналізований досвід країн Європейського Союзу з запровадження системи подання податкових декларацій в електронній формі та зроблено висновки про те, які здобутки інших країн може запровадити Україна.

Ключові слова: електронна податкова декларація, податкова декларація, інформатизація, електронна податкова звітність.

12. Wilfried Dann The tax payer and the electronic age. URL: <https://www.leistenschneider.de/wp-content/downloads/taxpayer.pdf>

SUMMARY

The article deals with the advantages and disadvantages of implementing a system of electronic declarations. The electronic form of tax declarations is considered by the author from the standpoint of increasing the efficiency of the tax system in our country.

The development of the latest technologies at the beginning of the twenty-first century has influenced all spheres of human life. Moreover, technology becomes an integral part of every person's life. This also affects the processes taking place in the state, because it cannot stand aside from the processes of informatization. In particular, technologies help us to facilitate communication between citizens and the government. In the tax sphere, informatization has manifested itself in the use of the latest technologies when submitting tax reports.

This desire for informatization is due not only to attempts to simplify the interaction of taxpayers and regulatory authorities. This is primarily because in recent years Ukraine has been on the way to joining the European Union, and the automation of tax reporting is one of the important principles of the functioning of the tax system of the European Union countries. The electronic form of tax reporting, introduced in the EU countries, contributes to the improvement and facilitation of the exchange of information between tax authorities, and this, in turn, increases the efficiency of the functioning of the tax system of the entire European Union. It confirms the need to develop a system for filing electronic declarations in Ukraine.

The possibility of filing electronic tax declarations is provided for at the legislative level, however, while such a system has certain shortcomings, it requires further study and research, which will help to correct the existing shortcomings. The article analyzes the experience of the countries of the European Union in the implementation of a system for submitting tax declarations in electronic form and concludes what achievements of other countries can be introduced by Ukraine.

Keywords: electronic tax declaration, tax return, informatization, electronic tax reporting.